

Arthur Schopenhauer

K výročí narození filosofa Rudolfa Jičína (19. března 1933) zveřejňujeme jeho překlad z díla Arthura Schopenhauera *O universitní filosofii*.

Že se filosofie učí na univerzitách, je jí ostatně mnohým způsobem užitečné. Získává tím veřejnou existenci a její prapor se rozprostírá před očima lidí; čímž stále znovu vstupuje do paměti a stává se patrnou. Hlavní zisk z toho ale je, že s ní přijde do styku a probudí se k jejímu studiu mnohá mladá a schopná hlava. Musíme ovšem naopak přiznat, že hlava k ní schopná a po ní proto žíznící se s ní může setkat a poznat ji i mnohými jinými cestami. Neboť co se má rádo a je pro sebe zrozeno, snadno se najde: **příbuzné duše se zdraví již z dálky**. Takovou hlavu totiž každá kniha kteréhokoliv pravého filosofa podnítlí mocněji a účinněji, než to může svést přednáška nějakého katedrového filosofa, s níž se právě náhodně setká. Také na gymnáziích by se měl pilně číst Platon jako nejpůsobivější povzbuzující prostředek filosofického ducha. Vůbec jsem postupně dospěl k názoru, že zmíněný užitek katedrové filosofie převažuje nedostatek, který přináší filosofie jako profese před filosofií svobodného zkoumání pravdy, nebo jinak řečeno filosofie z příkazu státu před filosofií z příkazu přírody a života.

Především totiž vláda není ochotna platit lidí, aby přímo nebo i jen nepřímo odporovali tomu, co ona nechává hlásat tisíci jí zaměstnanými knězi nebo učiteli ze všech kazatelen a universitních stolic; neboť totiž podle míry vlivu by tuto její činnost neutralizovali. Pojmy se, jak známo, neruší jen kontradiktorickým, ale také kontrárním protikladem: např. soudu „růže je červená“ neodporuje jen „není červená“, ale také „je žlutá“, a povstává z toho totéž, ba více. Odtud zásada *improbant secum docentes*. Touto okolností se ale universitní profesori dostávají do zcela zvláštního postavení, jehož veřejné tajemství zde právě chci vynést na světlo. Ve všech ostatních vědách mají totiž profesori pouze povinnost učit podle svých sil a možností, co je pravdivé a správné. Pouze u profesorů filosofie je nutné tomu rozumět *cum bono salis*. Problém jejich vědy je totiž týž, o němž chce také svým způsobem rozhodovat náboženství; proto jsem ho nazval metafysikou lidu. Podle toho mají tedy sice profesori ovšem učit, co je pravdivé a správné: ale v základě a podstatě to musí být totéž, co také učí zemské náboženství, které je rovněž pravdivé a správné. Odtud pramení onen naivní výrok jednoho zcela váženého profesora filosofie z roku 1840, který jsem citoval již ve své *Kritice Kantovy filosofie*: „Popírá-li nějaká filosofie základní ideje křesťanství, pak je buď falešná, nebo, **i kdyby byla pravdivá, je neupotřebitelná**“. Vidíme z toho, že v universitní filosofii zaujímá pravda jen druhořadé místo: neboť se žádá, aby povstala a uvolnila místo jiné

vlastnosti. – Tak se tedy na universitách liší filosofie od všech jiných rovněž katedrových věd.
141–142

Je to všechno jen scéna v divadle, jež máme před očima v každé době, ve všech zemích a vědách, totiž starý boj těch, kdo žijí **pro** věc s těmi, kdo žijí **z** ní, nebo jinak: těch, kteří něco **jsou**, s těmi, kteří to **představují**. Prvním je věc účelem, k němuž je život pouhým prostředkem, druhým je prostředkem, ano obtížnou a nemilou podmínkou života usilujícího o dobré bydlo, požitek, rodinné štěstí, neboť právě v tom spočívá jejich pravá vážnost.
151

Zjišťujeme především, že odjakživa velmi málo filosofů bylo profesory filosofie a poměrně ještě méně profesorů filosofie bylo filosofy.
152

Nejhorší ale je, že muži v tomto postavení se při každé myšlence, která snad v něm vzklíčí, ihned přikrade starost, jak bude vyhovovat záměrům vyšších představených: to pak paralyzuje jeho myšlení natolik, že se myšlenky samy už ani neodvažují objevit. Pravdě je nepostradatelná atmosféra svobody.
152

Také Kantova filosofie by mohla být velkolepější, rozhodnější, čistší a krásnější, kdyby Kant nebyl profesorem; přestože velmi moudře v nejvyšší míře odděloval filosofa a profesora, když svoje vlastní učení za katedrou nepřednášel (viz Rosenkranz, *Geschichte der kantischen Philosophie*, s. 148).
152

Kloním se stále více k mínění, že by bylo filosofii zdravější, kdyby přestala být řemeslem a nevystupovala již ... presentována profesory. Je to rostlina, které se jako alpské růži ... daří jen ve volném horském vzduchu, zatímco při umělém pěstování hyne.
157

Slyšet chraptivého zpívat, vidět chromého tancovat je trapné, ale poslouchat filosofování obyčejné hlavy je nesnesitelné.
159

Obyčejné myšlenky ... má každý již sám a nepotřebuje je číst: a protože ve filosofii záleží jen na myšlenkách, nikoliv na zkušenostech nebo skutečnostech, nemůže zde obyčejná hlava nic dosáhnout.
160

„Žádnou samospasitelnou filosofii!“ volá pafilosofické shromáždění v Gothae, tj. německy: „Žádné úsilí o objektivní pravdu! Ať žije mediokrita! Žádnou duchovní aristokracii, žádnou samovládu upřednostněných přírodou! Nýbrž vládu luzy! Každý z nás nechť mluví, jak mu zobák narostl a jeden ať platí tolik, co druhý!“ Zde jsou lumpové ve svém živlu! Chtěli by totiž i z dějin filosofie vyobcovat dosavadní monarchistické pojetí a zavést zde proletářskou

republiku: ale příroda protestuje; je přísně aristokratická!

181

Byl bych tedy pro to, aby filosofie přestala být řemeslem: vznešenost jejího usilování se s tím nesnáší; jak věděli již staří.

193

Vzhledem k tomu všemu mám za to, odhlédneme-li od státních účelů a uvažujeme-li jen zájmy filosofie, že by si bylo přát, aby všechna její výuka na univerzitách byla přísně omezena na přednášky o logice jako uzavřené a přesně dokazatelné vědě, a na zcela sukcentně přednášené a na jediný semestr omezené dějiny filosofie od Thalety ke Kantovi, aby tak v důsledku své stručnosti a přehlednosti poskytovaly co možná nejmenší hrací plochu vlastním názorům pánů profesorů a sloužily jako rukojeť k budoucímu vlastnímu studiu. Neboť **opravdové seznámení se s filosofy se může dít jen jejich vlastními díly a v žádném případě zprostředkováním z druhé ruky**; – což jsem zdůvodnil již v předmluvě k druhému vydání svého hlavního díla. Kromě toho má četba vlastních děl pravých filosofů vždy dobrodružný a podněcující vliv na ducha, neboť ho vnáší do bezprostřední společnosti samostatně uvažujících a myslících hlav, kdežto v oněch dějinách filosofie se vždy dostává do pohybu, který mu uděluje dřevěný myšlenkový chod běžné hlavy, která si věci upravuje po svém způsobu. Proto bych tedy chtěl ony katedrové přednášky omezit k účelu všeobecné orientace na poli dosavadních filosofických výkonů a ponechat stranou všechny interpretace, stejně jako všechny pragmatické představy, které chtějí jít dál než k důkazu zřejmých styčných bodů následujících systémů s předcházejícími: tedy zcela v protikladu k aroganci hegelovských dějepisců filosofie, kteří líčí každý systém jako nutně se vyskytnuvší, a podle toho konstruují dějiny filosofie apriorně, dokazujíce nám, že každý filosof musel myslet právě to, co myslel a nic jiného; kdy pak je pan profesor suverénně všechny a s úsměvem přehlédne shora dolů. Jako by vše nebylo dílem jednotlivých a jedinečných hlav, načas vhozených do špatné společnosti tohoto světa, aby ji zachraňovali a vysvobozovali z hrubosti a hlouposti; hlav, které jsou právě tak individuální jako vzácné, takže o každé z nich platí aristokratické *e poi ruppe lo stampo*; – a jako by byl mohl, zemřel-li by Kant na neštovice, napsat *Kritiku čistého rozumu* někdo jiný – snad jeden z těch továrních výrobků přírody... – Pánové mají ovšem dobré důvody připisovat co nejvíce výchově a výuce, aby, jak skutečně někteří činí, zcela popřeli vrozené talenty a všemi způsoby se ohradili proti pravdě, že vše záleží na tom, jak kdo vyšel z dílny přírody, který otec a matka ho zplodili, a dokonce ještě ve které hodině; nebudou psát Iliady, kdo budou mít za matku husu a za otce noční čepec, ani kdyby studovali na šesti univerzitách. Není to jinak: příroda je aristokratická, aristokratičtější než kterýkoliv feudální a kastovní systém. Podle toho vyrůstá její pyramida ze širokého základu až ke špičatému vrcholu. A kdyby se luze a sběři, která nechce strpět nic nad sebou i zdařilo zničit všechny ostatní aristokracie, pak přece duchovní aristokracii bude muset ponechat, – a není jí třeba za to děkovat, neboť tato aristokracie existuje zcela „z boží milosti“.

194–195

Přeloženo ze *Schopenhauers sämtliche Werke*, sechster Band, A. Weichert, Berlin Parerga und Paralipomena I.: „Über die Universitätsphilosophie“; kráceno.